

Baby P juhtum kui mõtteaine sotsiaaltöötajatele ja nende esindusorganisatsioonidele

6. novembril toimunud sotsiaaltöö 5. kongressil küsis paneeldiskussiooni modereerinud Ainar Ruussaar: „Milline on sotsiaaltöötaja õudusunenägu?” Vahendan ühe mõtlemapaneva loo, toetudes Briti meediaallikatele.

Traagiline juhtum Londonis

2007. a šokeeris Ühendkuningriigi avalikkust Londonis, Haringey linnaosas toimepandud räige lapsevastane kuritegu: 17-kuust poissi olid füüsiliselt ja seksuaalselt väärkohelnud tema lähedased, mille tagajärjel poiss suri. Lapse kehal tuvastati 50 vigastust, mis olid tekitatud 8 kuu jooksul. Seda lugu tunneb Briti avalikkus Baby P juhtumina.

Laps oli Haringey linnaosa lastekaitse järelevalve all, kuid vaatamata umbes 60 kontaktile sotsiaaltöötajate, politseinike ja meditsiinitöötajatega (meditsiinitöötajad ravisid mitmeid vigastusi ja laps oli vahepeal perest eraldatud), ei suudetud vahetada piisavalt infot ega hinnata olukorra tõsidust ning last päästa. Umbes veerandmiljonilise elanikkonnaga Haringey on Londonile iseloomulik multikultuurne, tugevate kontrastidega linnaosa, kus lastekaitse spetsialistide töökoormus on arvatavasti üsna suur.

Nõiajaht

Sotsiaaltöötajatele ja nende kutse- ning esindusorganisatsioonidele peaks olema väga hoiatav näide see nõiajaht Londoni ametnikele ja sotsiaaltöötajatele, mis järgnes Baby P juhtumile. Kampaniaat vedas kokku 80 artikliga kõmuleht *The Sun*, mille algatusel koguti üle 1,6 miljoni allkirja petisioonidele, mis nõudsid Haringey lasteteenuste ameti juhi Sharon Shoemithi ja nimeliselt veel kolme töötaja vallandamist ning ohustatud lastega töötamise keelamist igaveseks. Šokeeritud avalikkusele tulid vastu poliitikud: toonane leiboristist laste, koolide ja perede minister Ed Balls andis avalikul pressikonverentsil käsu ametniku ametist kõrvaldamiseks, mille järel kohalik omavalitsus Sharon Shoemithi kompensatsioonita val-

landas. Neli sotsiaaltöötajat kõrvaldati juhtumi uurimise ajaks esialgu põhipalka säilitades, kaks neist hiljem vallandati.

Ministri terav reaktsioon võis olla põhjustatud ka asjaolust, et toonane opositsioon eesotsas praeguse konservatiivist peaministri David Cameroniga politiseeris juhtumi ja kasutas seda leiboristide valitsuse ründamiseks.

Sharon Shoemithi vaidlustas oma vallandamise kohtus. Ajalehe *The Guardian* andmeil tekkis kohtusaaga käigus piisavalt tõendeid laste, koolide ja perede ministeeriumi ning põhikirja kohaselt sõltumatu riikliku hariduse ja lastehoolekande kontrollorgani OFSTED häbiväärse tegevuse kohta, mis võimaldas minister Ballsil pakkuda rahvale peamise patuoinana proua Shoemithi. Pigem parlamendi kui valitsuse ees aruandekohustuslik sõltumatu kontrollorgan, mille peainspektoriks (tegevjuhina) oli juhuslikult leiboristist endise töömistri abikaasa, allus avaldatud survele raporti lõputuks ümberkirjutamiseks. Minister Ballsi nõutud tulemus ei tohtinud jätta kahtlust, kes on peasüüdlane. Eriti näotu oli, et vahetult pärast traagilist sündmust koostatud raportis oli OFSTED tunduvalt positiivsematel seisukohtadel Haringey lasteteenuste ameti tegevuse suhtes.

Tagajärjed

Käesoleva aasta oktoobri lõpus oli Londoni Haringey linnaosa valitsus tulenevalt kohtuotsusest sunnitud sõlmima kohtuvaidluse lõpetamiseks kuluka kokkuleppe peasüüdlaseks tehtud Sharon Shoemithiga ning maksmata kahjutasu ebaõiglase vallandamise eest. Kokkulepe on konfidentsiaalne, kuid allikate väitel küünivad linnaosa kulud kokku 600 000

naelani. Kohus asus seisukohale, et minister Balls jättis pr Shoemithi ilma elementaarsest õigusest oma juhtumi kohta selgitusi anda. See on ehe näide meedia kaudu toimunud õigusemõistmisest.

Sharon Shoemith on olnud alates vallandamisest töötu ja saanud abiraha. Enese sõnul ei julge keegi teda erialasele tööle võtta, ta on kaalunud enesetappu ja väldib avalikes kohtades viibimist. Ajaleht *The Sun* pidi vabandama juhtumiga vahetult tegelnud sotsiaaltöötaja Sylvia Henry ees ja maksuma kompensatsiooni. Ajalehe kogukulud koos makstud kompensatsiooni ja kohtukuludega ulatuvad hinnanguliselt 2 miljoni naelani. Kui palju *The Sun* aga juhtumi käsitlemisel teenis, on teadmata.

Juhtumiga vahetult tegelnud kahe sotsiaaltöötaja vallandamine pole veel jõudnud lõpp-lahendini, kuid esimestes astmetes on nende vallandamine jäänud jõusse, kuna nad kaotasid selle pere 2007. aasta keskel silmist. Endise ministri Ed Ballsi otsused langesid küll kohtu ja uuriva ajakirjanduse tugeva kriitika alla, kuid oma vigu ta ei tunnista ega kahetse. Viimastel valimistel pääses Balls napilt parlamenti. Leiboristina istub ta „Tema Majesteedi kõige lojaalsema opositsiooni” poolel, kuid on siiani oma partei üks juhtpoliitiku, olles varivalitsuse siseminister.

Leiboristidest Haringey linnaosa juhid astusid tagasi varsti pärast skandaali puhkemist. Kriitika alla langenud OFSTEDi nõukogu esinaine Zenna Atkins oli sunnitud 2010. a tagasi astuma, kuna kaitses tegevjuhist peainspektorit Gilbertit, kelle lahkumist nõudis valitsus. Ehkki Gilbert keeldus tagasi astumast, ei pikendatud 2011. aastal tema ametiaega. Mõlemale pandi süüks Baby P juhtumi käsitletu.

Sel ja mõnel teisel sarnasel juhtumil on olnud kindlasti oma mõju Briti sotsiaaltööle laiemalt. Sotsiaaltöö mõttes rasketes linnapiirkondades on selle töö tegijateks soovijaid väga vähe. Ka Briti väga tugev sotsiaalhoolekandevaline haridus ja teadus on Baby P juhtumi järel hakanud rohkem tähelepanu pöörama meediale ning poliitikute ja meedia vastutuse teadvustamisele sotsiaaltöötajate vastase raevu mobiliseerimisel.

Üks šoti sotsiaaltöötaja kirjutas oma blogis:

Ma kuulsin hiljuti, et arsti karjäär kestab keskmiselt 28 aastat. Sotsiaaltöötaja karjäär kestab keskmiselt ... tervelt 8 aastat. Me alustame nii suurte ootustega, et me suudame asju muuta, me teeme tööd, mis tõesti aitab teisi, muudab nende elusid paremaks, ulatub inimesi probleemide rägastikuni ja päästab inimesi hävingust. Üsna varsti mõistame, et me suudame teha väga vähe nendest asjadest – meist saavad bürokraadid, sotsiaalpolitsei. Meid sunnitakse tegelema abivajajatega mitte kui inimestega, vaid läbi riigi masinavärgi. Ja suurem osa meie ajast kulub arvuti taga, tok-sides sisse andmeid, mis paljuski on mõeldud meie seljataguse kindlustamiseks.

Kas midagi sellist on võimalik ka Eestis?

Kindlasti ei ole Eesti ja Briti ühiskonnad üksüheselt võrreldavad. Meie kampaaniad ja skandaalid ei käi sellise kirglikkuse ja kontrastidega, erinev on anglo-ameerika õigussüsteem. 2007. aastal oli veel Rupert Murdoch kollase meedia impeeriumi hiilgeaeg ning selle mõju Briti poliitikale oli tipus. Praeguseks on *The Sun* tollane peatoimetaja Rebekah Brooks ise koos kuue arvatava kaasosalisega kriminaalsüüdistusega kohtu all nn mobiiltelefonide häkkimise asjas.

Kuid ei Inglismaal ega Eestis ole võimalik vältida kõiki laste vastu toimepandavaid kuritegusid. Meedia kolletumine ei ole võõras ka Eestile, nagu ka mittepoliitiline populism. See, et soovitakse leida üht ja peamist süüdlast, on samuti inimlik. Negatiivsete asjaolude kokkulangemisel võib samasugune stsenaarium käivituda ka Eestis.

Milline on realistlik plaan?

Baby P juhtumi puhul leidis neid, kel jätkus julgust astuda välja Sharon Shoemithi ja ta kolleegide demoniseerimise vastu. Avalikkuse poole pöördus 61 koolijuhti teda toetava avaldusega. Võib-olla olid just need vähesed julged kolleegid kaalukeeleks, mis andis sellele inimesele jõudu edasi võitlemiseks? Ka ise meediasurve all olnuna tunnistan, et kolleegide toetusest on sellisel juhul abi ning me peaksime oma kolleege toetama sobival kombel. ESTA eestseisuse hinnangul on Eestis võimalik ja vajalik astuda päris konkreetseid samme.

Ka meil on olnud juhtumeid, kus sotsiaaltöötajad on olnud karmi meediarünnaku all. Kolleegide, aga ka kutseorganisatsiooni ESTA toetavad hääled on (mõne meeldiva erandiga) kas vaikinud või pole jõudnud meediasse. Isegi juhtudel, kui ESTA on püüdnud kolleegide kaitseks välja astuda, pole toetava avaldusega õnnestunud meediasse läbi murda. Oma osa on pressil üldisel toimimispõhimõttel (südametunnistusega sotsiaaltöötaja kujund „müüb“), aga ka ajakirjanike omavahelisel solidaarsusel („minge vaele Pressinõukogus, kui teile miski ei meeldi“), mis on kindlasti tugevam kui sotsiaaltöötajatel.

Tundmatu ESTA

Kuid me ei saa üle ega ümber tõsiasjast, et meie kutseorganisatsioon ESTA on avalikkusele tundmatu ning kogu sotsiaalhoolekande valdkonnas pole kuigi palju avalikkusele tuntud poliitikaläbiseid kõneisikuid, kelle arvamused oleks kaalu. Siiski on eestseisus võtnud põhimõttelise seisukoha, et juhul, kui meie liikmed või organisatsioonid, kus me liikmed töötavad, või sotsiaaltöö tervikuna jäävad rünnaku alla, peab ESTA reageerima ja püüdma olukorda leevendada. See töö on ülioperatiivne. Kui hommikustes lehtedes ilmub midagi, millele tuleb reageerida, siis kehtib 1+4 tunni reegel: 1 tunni jooksul tööpäeva algusest peab olema otsustatud, kes mida teeb, ja hiljemalt 4 tunni jooksul peab teele minema vastulause.

ESTAl puudub võimalus selle eest maksta: eestseisus teeb oma tööd vabatahtlikult ning meie ainus ressurss on meie ja teiste ESTA liikmete vabatahtlik tööpanus. On võimalik, et ESTA juhatus reageerimist nõudvat olukorda õigel ajal ei märka. Aga Eestis on aktiivseid ja kompetentseid sotsiaaltöötajaid, kellest mõnel on ikka loodetavasti sel päeval pisut aega. Kuna olen enda peale võtnud selle töösuuna kureerimise, siis kutsun ma sellise olukorra tekkimisel kolleegide üles edastama mulle vastavaid linke e-postiga. Samuti on teretulnud abi ESTA vastulause koostamisel.

Sotsiaaltöö 5. kongressil märkis meediaspetsialist Rain Veetõusme, et positiivset sotsiaaltööd puudutavat meediapilti tasakaalustavad sellised finantseeritud projektid nagu „Puutepunkt“

või „Meie inimesed“. ESTAl ja sotsiaaltöötajatel pole raha, et saatesarju tellida, kuid üht-teist on võimalik teha ka ilma suure rahata.

Reageeriv meediasuhtlus toimub alati kellegi teise dikteeritud teemal ja teise kehtestatud reeglite järgi. Oma sõnumi edastamiseks on mõistlik valida selleks ise sobiv aeg ja koht. Näiteks üks võimalus on Veetõusme soovitusel (arvestades meie valdkonna eetilisi standardeid) blogimine ja sotsiaalmeedia. ESTA pressiteade seoses ühe meediategelase väga näotu käitumisega Pärnu juhtumis, kus üks selgelt ebastabiilne inimene viskas sotsiaaltöötaja lauale seapea, levis üsna kiiresti sotsiaalmeedias. (Meediaväljaannetest ainsana avaldas meie pressiteate hiljem „Sotsiaaltöö“, ükski teine väljaanne ei lasknud autori andmetel seda läbi isegi mitte uudistevoost.) Samas ei peaks keskenduma mitte niivõrd negatiivsele ja enese kaitsmisele rünnakute eest, vaid kirjeldama sotsiaaltöö positiivseid külgi. Positiivse märkamise, teadvustamise ja jagamise mõjub hästi ka enese töemotivatsioonile ja vaimsele tervisele.

ESTA meediaplaan

Sotsiaaltöötajatel on ka teisi kutsealaseid huvitavad, mida peaks samuti toetama meie suhtlemine meediaga. Et meie pressiteadetele keegi tähelepanu pööraks, peab ESTA suurendama oma tuntust avalikkuses. Oleme seadnud eesmärgiks mõjutada sotsiaalpoliitikat hoolekande paranemise ja sotsiaaltöö väärtuste kaitsmise suunas. Osa valmivast ESTA meediaplaanist näeb eestseisuse kava kohaselt ette arvamuskirjelduste avaldamist, mille autor identifitseerib ennast ESTA seisukohti väljendava ühingu liikmena. Eelnevalt vähemalt eestseisuse tasemel kooskõlastatud seisukohtade avaldamisega on võimalik kuuldavaks teha sotsiaaltöötajate häält ja tutvustada meie esindusorganisatsiooni. Kui meie hulgas leidub inimesi, kes selleks valmis on, siis on nad oodatud endast märku andma.

Meie liikmete aktiivsusele lootes,

Mart-Peeter Erss

ESTA eestseisuse liige

Mart-Peeter.Erss@tallinnlv.ee